

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Юріков Олександр Олександрович

доктор філософії, старший викладач кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ, Україна

Законом України від 3 березня 2022 року № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» Кримінальний кодекс (далі – КК) України було доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність». Цією статтею передбачено кримінальну відповідальність за різні види співпраці громадян України з окупаційною владою та військовими формуваннями держави-агресора. В нинішніх умовах така норма є необхідною для збереження та захисту суверенітету України.

Попри широке коло проявів об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України, диспозиції зазначеної статті мають деякі недоліки, які можуть надати можливість уникнення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність або навпаки – безпідставного покарання.

Відповідно до ч. 3 ст. 111-1 КК України, кримінальна відповідальність настає за здійснення громадянином України пропаганди у навчальних закладах, незалежно від типів та форм власності, з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження освітніх стандартів держави-агресора у таких навчальних закладах [1].

З огляду на зазначене, виникає лише одне зауваження з приводу типів власності. Тип власності – це соціально-економічна форма власності. Розрізняють два типи власності: приватну і суспільну. Приватна власність характеризує таку форму виробництва, коли суспільство складається з тих, хто володіє засобами виробництва і з тих, хто їх не має. Приватна власність передбачає присвоєння засобів і результатів праці окремими особами, власниками. Суспільна власність виявляється в спільному володінні засобами виробництва і привласненні вироблених матеріальних благ.

Відповідно до ст. 13 Конституції України та ст. 324 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією та законами. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону [2; 3].

Можна погодитися, що зазначене вище є суспільною власністю, однак профільні закони України визначають не типи власності (що узятو з основ економічної теорії), а лише її форми – державну, колективну, приватну. Тому, вважаємо доцільним у ч. 3 слова «типів та» виключити.

Частина 4 ст. 111-1 КК України передбачає відповідальність за передачу матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням,

створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора [1].

На нашу думку, за цією частиною статті можна притягнути до відповідальності будь-яку особу, яка здійснює свою законну діяльність на тимчасово окупованій території України. Матеріальні цінності особи можуть передавати під примусом або страхом, а господарська діяльність на тимчасово окупованій території в будь-якому разі здійснюється за правилами та з погодженням окупаційної адміністрації. При цьому незалежно від того, чи це продуктовий магазин, який забезпечує продуктами цивільне населення, чи то аптека тощо.

У зв'язку з цим, слід конкретно визначити ознаки цього кримінального правопорушення, інакше це призведе до зловживання правом та засудження «непотрібних владі» людей. По-перше, пропонуємо доповнити зміст диспозиції словами «Умисна добровільна» перед словами «передача матеріальних». Це визначить суб'єктивну сторону діяння, що полягає у повному розумінні його суспільної небезпеки та бажанні його вчинити без застосування до винного примусу. По-друге, доцільно визначити мету здійснення господарської діяльності – підтримка держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або збройних формуваннях держави-агресора. По-третє, слід визначити суб'єкта кримінального правопорушення, яким може бути лише громадянин України. Іноземець або особа без громадянства підлягає відповідальності за конкретні діяння, передбачені іншими статтями КК України (ст. 109, 110, 113, 114, 114-1 тощо).

На підставі зазначеного, пропонуємо ч. 4 викласти у такій редакції: «Умисна добровільна передача громадянином України матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або ведення господарської діяльності, спрямованої на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або збройних формуваннях держави-агресора».

Відповідно до ч. 5 ст. 111-1 КК України, караним є добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, в тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території, або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території. Водночас ч. 7 цієї статті частково дублює положення цієї частини статті та ст. 260 КК України [1].

Пропонуємо диспозицію ч. 5 доповнити після слів «у незаконних органах влади» словами «а також будь-якої посади в незаконних судових або правоохоронних органах», а ч. 7 виключити. Відповідно слід і змінити ч. 8 статті з якою виключити посилання на ч. 7.

З огляду на зазначене вище, можна дійти висновків, що запропоновані зміни, у разі їх запровадження, можуть покращити зміст диспозицій ст. 111-1 КК України, а

також привести його у відповідність до чинних положень Конституції України та ЦК України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Конституція України: Основний Закон від 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.